

УДК 330.113.2

Васюник Т.І.

*аспірант кафедри теоретичної та прикладної економіки
Львівського торговельно-економічного університету***НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ
В КОНТЕКСТІ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ****DIRECTIONS FOR IMPROVEMENT OF THE STATE DEPRECIATION POLICY
IN THE CONTEXT OF FIXED CAPITAL REPRODUCTION****АНОТАЦІЯ**

Статтю присвячено напрямам удосконалення амортизаційної політики держави в контексті відтворення основного капіталу. Наголошено на частковому використанні амортизації у процесі відтворення основного капіталу. Обґрунтовано основні напрями реформування амортизаційної політики держави через: проведення переоцінки основних засобів для приведення їх вартості до рівня реального заміщення за наявними цінами; створення амортизаційного фонду з уведенням відповідного рахунку або субрахунку бухгалтерського обліку «Амортизаційний фонд»; законодавче визначення умов використання коштів, які одержані від використання прискореної амортизації; акумулювання амортизаційних коштів на спеціальному рахунку в банку, що, своєю чергою, дало б змогу використовувати тимчасово вільні амортизаційні кошти підприємства для кредитування інвестиційних проектів; використання «еліптичного методу» нарахування амортизації, який сприятиме проведенню гнучкої амортизаційної політики, тощо.

Ключові слова: амортизація, амортизаційна політика, амортизаційні відрахування, амортизаційний фонд, методика нарахування амортизаційних відрахувань, основний капітал.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена направлениям совершенствования амортизационной политики государства в контексте воспроизводства основного капитала. Отмечено частичное использование амортизации в процессе воспроизводства основного капитала. В результате исследования обоснованы основные направления реформирования амортизационной политики государства через: проведение переоценки основных средств для приведения их стоимости до уровня их реального замещения по существующим ценам; создание амортизационного фонда с введением соответствующего счета или субсчета бухгалтерского учета «Амортизационный фонд»; законодательное определение условий использования средств, полученных от использования ускоренной амортизации; аккумуляция амортизационных средств на специальном счете в банке, что, в свою очередь, позволило бы использовать временно свободные амортизационные средства предприятия для кредитования инвестиционных проектов; использование «эллиптического метода» начисления амортизации, который будет способствовать проведению гибкой амортизационной политики, и тому подобное.

Ключевые слова: амортизация, амортизационная политика, амортизационные отчисления, амортизационный фонд, методика начисления амортизационных отчислений, основной капитал.

ANNOTATION

The article is devoted to the directions of improvement of amortization policy of the state in the context of reproduction of fixed capital. It is emphasized by the author on the partial use of depreciation in the process of reproduction of fixed capital. As a result of research the main directions of reforming the amortization policy of the state are substantiated through: reassessment of fixed assets in order to bring their value to the level of their real replacement at current prices; creation of a depreciation fund with the introduction of an appropriate account or subaccounting "Amortization fund"; legislative definition of conditions for the use

of funds received from the use of accelerated depreciation; accumulation of depreciation funds on a special account in the bank, which in turn would allow the use of temporarily free depreciation funds of the enterprise for lending investment projects; using of the "elliptic method" of depreciation, which will facilitate the implementation of flexible depreciation policy, etc.

Keywords: depreciation, depreciation policy, depreciation deductions, depreciation fund, methods of accrual of amortization deductions, fixed capital.

Постановка проблеми. В Україні такий фактор, як амортизація, нині майже виключений із процесу відтворення основного капіталу. Насамперед це пов'язано з тим, що амортизація перестала бути важливим внутрішнім джерелом фінансування його відтворення, тоді як дослідження підтверджують, що під час використання різних джерел фінансування інвестицій в основний капітал ефективність використання амортизаційних відрахувань удвічі вища, ніж під час використання прибутку, і в чотири рази вище банківського кредиту. Це свідчить про те, що переважання амортизації в джерелах інвестицій в основний капітал дає змогу випускати продукцію за ціною нижче, ніж під час використання власного прибутку або позикових коштів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження амортизаційної політики держави в контексті відтворення основного капіталу здійснили такі вчені, як: В. Александров, В. Базилевич, А. Гальчинський, В. Геєць, А. Гриценко, П. Єщенко, М. Зверяков, Б. Кваснюк, С. Кіреєв, О. Кундицький, І. Крючков, М. Меламед, І. Михасюк, В. Мунтіян, І. Малий, А. Ревенко, Л. Федулов та ін.

Мета статті полягає в окресленні напрямів удосконалення амортизаційної політики держави в контексті відтворення основного капіталу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на значимість амортизації як внутрішнього джерела фінансування відтворення основного капіталу, вона є однією з передумов відтворення основного капіталу, яка прямо на цей процес не впливає, а потребує наявності інших вимог. Наше твердження базується на дослідженнях, проведених у США в кінці 50-х – початку 60-х років ХХ ст., які показали, що внутрішні джерела фінансування капітальних вкладень (сума нерозподіленого прибутку й амортизації) у корпораціях обробної промисловості в 1955–1961 рр. за величиною помітно

перевершували фактичні капітальні витрати – приблизно на 15% [1].

Як показує світовий досвід, збільшення грошових коштів, призначених для відтворення основного капіталу, ще не означає, що вони будуть спрямовані на ці цілі. Для цього потрібні додаткові стимули, основними серед яких є можливість отримання досить високої вигоди, позитивна ринкова динаміка на продукцію, що випускається, тощо. Наявність коштів та умов, що є катализатором розширеного відтворення основного капіталу, врешті-решт призведе до прискорення заміни застарілих засобів праці, які гальмують подальше економічне зростання, на нові.

На основі проведеного дослідження, а також урахуваючи думку провідних вітчизняних економістів, можемо констатувати таке:

– за даної балансової вартості і наявної системи нарахування амортизації основних засобів накопичення достатньої кількості фінансових ресурсів для простого відтворення основного капіталу є нереальним. На основі власних спостережень можемо стверджувати, що втрати підприємств унаслідок непроведення вчасної переоцінки становлять третину нарахованої амортизації, причому дані втрати зростають із року в рік. Ситуація погіршується ще й тим, що з набуттям чинності Національного стандарту 121 «Основні засоби», в якому норм про індексацію вартості необоротних активів немає, що означає, що вартість основних засобів може не індексуватися. Іншими словами, індекс інфляції за минулий рік безпосередньо не впливає на вартість основних засобів;

– податкові інструменти не стимулюють господарючі суб'єкти до відтворення основного капіталу, про що свідчить відсутність в Україні практики імплементації зарубіжного досвіду податкового стимулювання відтворення основного капіталу;

– нині назріла проблема вдосконалення податкової системи для мотивації підприємств до впровадження новітніх технологій та розширеного відтворення основного капіталу;

– прискорена амортизація не набула широкого використання в Україні.

Виправлення ситуації, що склалася, потребує подальшого реформування амортизаційної політики держави, а саме:

1. Проведення переоцінки основних засобів для приведення їх вартості до рівня їх реального заміщення за наявними цінами. Причому за умови, якщо річний рівень інфляції перевищує 10%, вважаємо за доцільне проведення постійної переоцінки основних засобів для усунення розбіжностей між балансовою і ринковою вартістю. Це дасть можливість підприємству здійснювати просте відтворення основного капіталу за рахунок амортизаційних відрахувань, як це й стверджує теорія амортизації. Адже наявний сьогодні порядок індексації за податковим обліком та порядок переоцінки за бухгалтерським,

на думку багатьох економістів, не стимулюють підприємницькі структури здійснювати розширене відтворення основного капіталу за рахунок реальних інвестицій, а дає можливість збільшувати вартість основних засобів, завищувати суму амортизаційних відрахувань і, відповідно, занижувати зобов'язання з податку на прибуток [2, с. 188].

2. За умови реалізації попереднього пункту вважаємо за доцільне створення амортизаційного фонду з уведенням відповідного рахунку або субрахунку бухгалтерського обліку «Амортизаційний фонд». Це дасть змогу вести реальний облік амортизаційних відрахувань, виділити амортизацію із собівартості, слідкувати за цільовим використанням амортизації. У разі нецільового використання амортизаційних відрахувань передбачити оподаткування даних операцій. Усунення недоліку, пов'язаного з відсутністю державного контролю над використанням амортизаційних коштів, за своїм економічним призначенням дасть можливість поліпшити відтворення основного капіталу, а не використовувати їх на поточні фінансові операції. Великого значення в даному разі набуває відновлення статистичних даних стосовно використання коштів амортизаційного фонду підприємствами України.

3. Вдосконалити законодавство для визначення умов використання коштів, які одержані від використання прискореної амортизації. У цьому разі слід скористатися досвідом країн ЄС, де ця проблема вирішується шляхом чіткого розмежування понять податкової та економічної амортизації, адже підхід із погляду податкової амортизації передбачає рівномірне списання з урахуванням лише нормативних термінів експлуатації. Щодо економічної амортизації, то тут списання відбувається за прискореною схемою. Ми підтримуємо думку, що саме таке розмежування податкової та економічної амортизації дасть змогу забезпечити фінансовий бік проблеми, а саме належне та рівномірне надходження податкових нарахувань до бюджету.

4. Вважаємо за доцільне акумулювати амортизаційні кошти на спеціальному рахунку в банку, що, своєю чергою, дало б змогу останнім використовувати тимчасово вільні амортизаційні кошти підприємства для кредитування інвестиційних проектів. Перевагою даного підходу, на нашу думку, є й те, що за потреби банки можуть взяти на себе обов'язки уповноважених з управління централізованими амортизаційними коштами на комерційних засадах для їх використання як кредитних ресурсів для відтворення основного капіталу.

5. Впровадження обґрунтованого російським ученим Д. Аксьоновим «еліптичного методу» нарахування амортизації, який, на нашу думку, вирізняється значним інвестиційним потенціалом і сприяє проведенню гнучкої амортизаційної політики. Ця пропозиція зумовлена

тим, що чинне законодавство дозволяло застосовувати різні методи нарахування амортизації, однак під час використання прискореного методу нарахування амортизації індексація не дозволялася [3, ст. 8]. Як показує практика, такий підхід стимулював індексацію основних засобів та сприяв розвитку інфляційних процесів, а не спонукав підприємства до процесу оновлення основних засобів.

Суть даного методу полягає у тому, що для розрахунку амортизації використовуються три показники: строку корисного використання n , балансової вартості P і коефіцієнта гнучкості m , завдяки якому регулюється швидкість амортизаційного процесу, і, власне, це дає підприємству самостійно формувати амортизаційну політику. Слід зазначити, що зміна будь-якого з трьох показників автоматично призводить до кореляції зміни амортизаційних відрахувань (рис. 1). Для інтерпретації даних використовується крива, яка показує зменшення залишкової вартості основних засобів підприємства. Як видно з наведеного рисунка, крива AB у даному разі відповідає четвертій частині геометричної фігури еліпса, центр якого зміщений у перший квадрант системи координат XU на величину півосей a і b . Точка $A(0; P)$ засвідчує початок початку амортизаційного періоду, тоді як точка $B(n; 0)$ – його закінчення. Задавши в якості півосі b величину первісної вартості P , а в якості півосі a – строк корисного використання основного засобу n (в роках), отримаємо центр еліпса в точці $C(n; P)$, а залежність $B = f(n)$ відповідатиме щорічному графіком зниження залишкової вартості активу підприємства.

Зауважимо, що на рис. 1 амортизаційний період становить 10 років. Шляхом приведення формули геометричної фігури відповідно до параметрів основних засобів виведемо фор-

мулу (1), за допомогою якої зможемо визначити залишкову вартість основного капіталу V_t у t -му році експлуатації.

$$V_t = P_t \cdot \left(1 - \sqrt{1 - \left(\frac{n_t - t}{n_t} \right)^{m_t}} \right) \tag{1}$$

де P_t – первісна (ринкова) вартість основного засобу на кінець t -го року;
 n_t – термін корисного використання, років;
 t – рік експлуатації основних засобів;
 m_t – коефіцієнт гнучкості (для ідеального еліпса $m = 2$).

Сума акумульованої амортизації основного засобу за t років використання буде визначатися на таку формулою (2):

$$V_t = P_t \cdot \left(1 - \sqrt{1 - \left(\frac{n_t - t}{n_t} \right)^{m_t}} \right) \tag{2}$$

Приведена вище формула дає змогу визначити річну суму амортизаційних відрахувань A_t :

$$V_t = P_t \cdot \left(1 - \sqrt{1 - \left(\frac{n_t - t}{n_t} \right)^{m_t}} \right) \tag{3}$$

де $P_t < 1$;
 $n_t - 1$ – показники попереднього року, які можуть відрізнятися від показників звітнього року в разі зміни у звітньому році технічних і вартісних параметрів основних засобів (якщо мали місце переоцінка, реконструкція, модернізація амортизується до основного засобу);
 $m_t - 1$ – коефіцієнт гнучкості попереднього року (відрізняється від звітнього року в разі прийняття рішення про його зміну).

Слід зазначити, що вибір коефіцієнта гнучкості m безпосередньо впливає на швидкість амортизації основних засобів, що, своєю чергою, дає змогу підприємству розробити найбільш оптимальний графік амортизації основних засо-

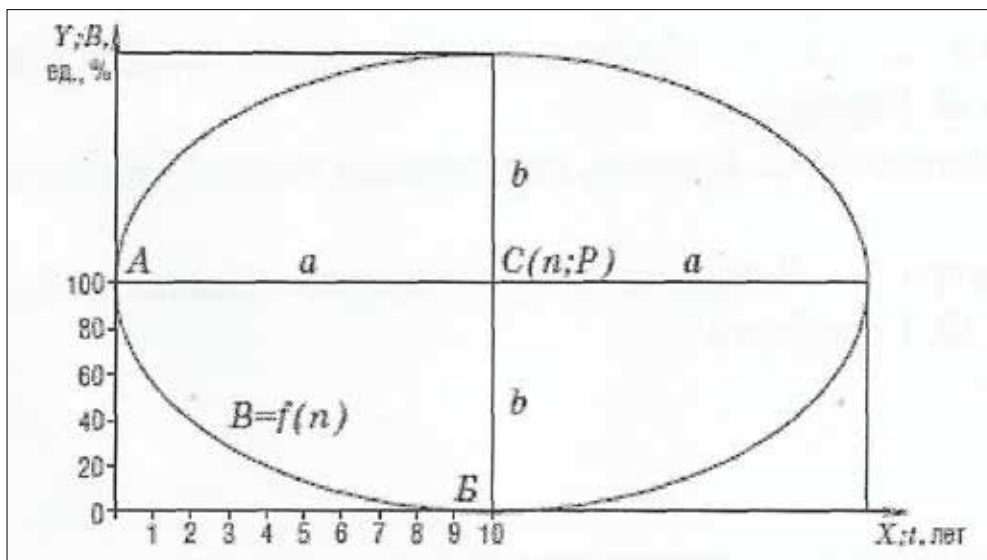

Рис. 1. Розрахунок амортизаційних нарахувань із використанням «еліптичного методу» [1]

бів. Це можливо завдяки наявності більшого спектру регулювання інтенсивності амортизаційного процесу порівняно з іншими методами.

Висновки. Врахування зазначених вище позицій на державному рівні сприятиме поліпшенню інвестиційного клімату та збільшенню обсягів реальних інвестицій у відтворення основного капіталу.

Напрямом подальших наукових досліджень має стати вивчення вдосконалення грошово-кредитного регулювання відтворення основного капіталу в Україні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Соколов М.М. Амортизационную политику нужно сделать агрессивной. Экономика и жизнь. № 48. URL: www.eg-online.ru/artikle/119182.
2. Соколова О. Амортизаційна політика в системі антикризового регулювання економіки. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2012. Вип. 1. С. 187–195.
3. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України про внесення змін і доповнень до Закону України № 349-15 станом на 24 грудня 2002 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.